

УДК 811.161.2'25 - 811.112.2'25

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ОСОБОВИХ ПЕЙОРАТИВІВ (на прикладі німецької та української мов)

Оксана Гаврилів

*Львівський національний університет імені Івана Франка
вул. Університетська, 1, Львів, Україна, 79000
79000 k418zaab@yahoo.de*

Зоряна Тимняк

*Національний університет “Львівська політехніка”
79013 Львів, вул. С.Бандери, 55,
79013 nimezka@gmail.com*

На підставі емпіричної бази (лексикографічний матеріал “Німецько-українського словника лайливих слів”, упорядкованого О. Гаврилів, опитування, проведені у Віденському університеті), розглянуто особливості перекладу різних груп лайливих слів: непохідних, формальних, метафоричних, метонімічних. Поряд із дослівним перекладом подано варіанти для передачі значення негативної емотивної лексики.

Ключові слова: переклад, пейоративи, лайливі слова, метафоричні пейоративи, формальні пейоративи, особові пейоративи, мовленнєвий акт ”лайка”.

Вступ. На складності перекладу пейоративів¹, зумовленої передусім культурними табу, системами цінностей і стереотипними уявленнями, наголошують багато мовознавців, які досліджують цю проблематику (Кінер [19, с. 292], Мокієнко, Вальтер [22, с. 199], Зайбіке [26, с. 498]). Мокієнко та Вальтер [22, с. 199], які аналізують лайливі слова у слов’янських мовах, вважають, що лайка репрезентує ту сферу мови, яка характеризується інтенсивною національною специфікою та великим нашаруванням різноманітних конотацій, що робить цю лексику “по суті, неперекладною”. З урахуванням усіх складнощів, пов’язаних з укладанням двомовного словника лайливих слів, і проаналізувавши наявні двомовні словники лайливих слів, Мокієнко і Вальтер висловлюють розуміння того, чому таких словників небагато, а ті що є – недосконалі.

¹ Під пейоративами ми розуміємо лексеми, в конотативний аспект яких входить негативна емотивна сема, що уможливило їхнє вживання для вираження негативного ставлення до адресата і/або звільнення мовця від негативних емоцій. У мовленнєвому акті “лайка” пейоративи виступають в ролі лайливих слів. З цієї дефініції бачимо, що “лайливе слово” і “пейоратив” не є синонімами: термін “пейоратив” є ширшим, а “лайливе слово” – це лише роль пейоратива у мовленнєвому акті ”лайка” [6: 91]. Проте в статті ми враховуємо те, що кожен зазначений нами пейоратив може функціонувати в мовленнєвому акті “лайка” і вживаємо обидва терміни синонімічно.

З огляду на закоріненість пейоративного вокабуляру, розрізняють переважання таких чотирьох сфер [4, с. 34]:

- фекально-анальна сфера (в мовах переважають пейоративні слова та вислови, пов'язані з екскрементами та видільними частинами тіла). Безсумнівно, це стосується передусім німецької мови, але і з сильнішими вкрапленнями з сексуальної сфери – української (пор. Ставицька [3, с. 34]), французької, польської чи чеської;
- сексуальна сфера (мови, в яких домінують пейоративи, пов'язані зі статевими органами і статевим актом – російська, англійська, сербська);
- сакральна сфера (в регіонах із переважанням католицької церкви, що виявляється у порушенні табу і вживанні богохульних пейоративів – в італійській, іспанській мовах, у баварсько-австрійських діалектах);
- лайка, спрямована на образу близьких родичів (поширена на Близькому Сході, в Африці, Азії та Океанії чи – під впливом вихідців з відповідних культур – у США).

Що ближчі дві культури, то більша ймовірність того, що лайливі слова порушують ті самі табу. Наприклад, і в німецькій, і в українській мовах нема лайки, спрямованої на образу найближчих родичів. Поширений і запозичений з російської вислів матірний вираз ми не беремо до уваги, бо він в українській мові функціонує не як цілеспрямована образа, а в функції вигука (тобто стосується ситуації, а не людини) і є абсолютно десемантизованим.

У сучасному глобалізованому світі межі між сферами стають все менш чіткими: зокрема, під впливом американських фільмів, у німецькій мові простежується наявність пейоративів із сексуальної сфери. На українську аналогічний вплив чинить російська мова, проте в російській збільшується вживання пейоративів із фекально-анальної сфери [2, с. 214–227].

Те, що пейоративи називають “неперекладною лексикою”, можна зрозуміти, якщо намагатися перекладати їх дослівно: зокрема, найуживаніше німецьке лайливе слово *Arschloch* звучало б під час дослівного перекладу українською як анатомічний вульгаризм. Проте з огляду на таку особливість пейоративної лексики, як домінування конотативного (емотивного) значення над денотативним, у разі перекладу цієї лексики доцільне дистанціювання від предметного значення і відтворення пейоратива в іншій мові лексемою, яка походить з іншої, типової для пейоративів цієї мови, сфери. Розглянемо це на конкретному прикладі.

Український відповідник лексеми *Arschloch* в “Німецько- українському словнику лайливих слів” – це часто вживане універсальне лайливе слово “мудак”. В обидвох мовах інтенсивність пейоративів і частотність їхнього вживання однаково висока. Як у німецькій, так і в українській мові, йдеться про універсальний пейоратив, тобто про лексеми, яка дає загальну негативну характеристику особи і її можна вживати до кожного, хто викликає наші негативні емоції. Що стосується етимології *Arschloch* та “мудак”, то обидва пейоративи стосуються інтимних органів і є метонімічними пейоративами на позначення людини (*pars pro toto*); різниця полягає лише в тому, що німецький пейоратив походить з анальної, а український – із сексуальної сфери (від *мудь*, що у старослов'янській стосувалося і як в широкому, і у вузькому значенні чоловічої статевої сфери).

Мова як частина суспільної реальності реагує на різні суспільні зміни, а частотність вживання окремих пейоративів може варіюватися. Тому сьогодні ми б запропонували переклад пейоратива *Arschloch* українською як “х...о”. У німецькій статті на Вікіпедії цей пейоратив перекладають дослівно як *Pimmel*. За такого підходу передано предметні значення слів (за винятком відмінності на рівні диференційної семи “розмір”), але не емотивні; не враховані

також інтенсивність, стилістика і частотність вживання пейоративів в обох мовах – критерії, важливі саме для перекладу пейоративної лексики: німецьке *Pimmel* (український відповідник – “пісюн”), вживається в комунікації з дітьми, натомість український пейоратив, який набув популярності після поширення атипутінського гасла *путін х...*, є сильним пейоративом.

Аналіз досліджень. Незважаючи на те, що вербальна агресія відіграє важливу роль у щоденному житті людини і становить, на думку Кінера [19, с. 295] і Губера [16, с. 28], 90 % від загальної агресивної поведінки, ця тема все ще залишається поза увагою мовознавства. Не беручи до уваги науково-популярної та розважальної літератури, ґрунтовних німецькомовних праць з цієї тематики обмаль: наголосимо на фундаментальній монографії Кінера “Слово як зброя. До психології вербальної агресії” [19], яка охоплює також психологічні, соціологічні, етнологічні аспекти феномену вербальної агресії. Низка статей присвячена окремим аспектам вербальної агресії (Апельтауер 1977, Лючер 1978, Шуман 1990, Фауст 1970, Зорніґ 1975, Аман 1972, Трост 1933, Гундснуршер 1997). Окрему групу утворюють німецькомовні дослідження пейоративів на матеріалі інших мов, як-от латинської (Опельт 1965), французької (Гольцінгер 1984), російської (Девкін 1996), сербської і хорватської (Ермен 1997, Янеш 2009), шведської (Горншайдт та ін. 2011); праці Лючера (Лючер 1978, 1980) мають за емпіричну базу швейцарський, а Гаврилів (2003, 2009) – австрійський варіант німецької мови. Із найновіших німецькомовних публікацій виокремлюємо монографію Горншайдт, Яна та Аке (2011), в якій звернено увагу на гендерний аспект, та Гаугера (2012), яка присвячена пейоративам та агресивним мовленнєвим актам у різних мовах.

Оскільки пейоративна лексика все ще перебуває поза увагою мовознавців, не дивує й той факт, що проблемі перекладу присвячено, за нашими даними, лише одну наукову статтю (Вальтер, Мокієнко 1999), а в зазначених публікаціях тільки окремі побіжно стосуються цієї проблематики: зокрема, Кінер присвячує перекладу пейоративів лише один абзац [19, с. 292], а Гаугер побіжно розглядає можливості перекладу німецьких скаталогічних пейоративів англійськими словами і зворотами із сексуальної сфери [11, с. 47, 49–50].

З огляду на брак наукових праць, присвячених перекладу пейоративів, а також з урахуванням теоретичного й практичного досвіду однієї із авторів у сфері пейоративності (Гаврилів 2003, 2005, 2009), актуальність цієї статті очевидна.

Методологія. Наша мета – дослідити критерії, яких потрібно дотримуватися під час перекладу пейоративної лексики, і перевірити їхнє практичне застосування на прикладі різних груп пейоративів.

Для досягнення цієї мети ми застосовували такі методи дослідження: квалітативний метод усного опитування (для визначення індивідуального сприйняття інтенсивності пейоративів), компонентний аналіз (за допомогою цього методу нам вдалося виділити різні групи пейоративів залежно від особливостей структури лексичного значення: універсальні пейоративи, афективи, оцінкові пейоративи; незалежно від належності до певної групи з’ясовано переважаючий конотативний аспект (негативної емотивної семи) над сигніфікативним), контекстуальний аналіз, що дає змогу визначити конкретне значення універсальних пейоративів у тексті, структурно-семантичний метод аналізу – розмежувати непохідні (ті, що володіють одним, пейоративним значенням) і похідні пейоративи. Останню групу ми поділили на структурно-похідні (суфіксальні, префіксальні моделі, моделі з напівафіксами, композити) та семантично- похідні (метафоричні та метонімічні пейоративи).

Критерії перекладу пейоративної лексики. Далі розглянемо можливості перекладу окремих груп пейоративів, враховуючи чотири критерії.

- Урахування інтенсивності (від брутального лайливого слова до жартівливо-іронічного чи амбівалентного).

Класифікувати пейоративи за інтенсивністю важко, адже інтенсивність лайливого слова варто розглядати на двох рівнях: на рівні мови і на рівні мовлення. У мовленні сила лайливого слова залежить від комунікативної ситуації загалом. Це означає, що те саме лайливе слово сприйматимуть з різною інтенсивністю залежно від того, хто, до кого і за яких обставин його вживає. Порівняймо таке висловлювання, як *Du alter Esel! / Tu, старпий осле!*, яке вживає, жартуючи, один товариш до другого, і те саме висловлювання, вжите до незнайомої людини. Загалом інтенсивність лайливого слова в конкретній ситуації залежить від соціальних, психологічних, статевих, вікових чинників. Проте і поза контекстом силу того самого лайливого слова сприймають різні особи по-різному інтенсивно, що підтверджують результати опитувань, які ми провели серед студентів-германістів Віденського університету [12, с. 142–144]: так, наприклад, лайливе слово *льоха* “Sau” 10% опитаних сприймають як “дуже сильне”, 20% – як “слабке”, ще 20% – як “середнє” і 50% – як “сильне”. Таку різницю в сприйнятті інтенсивності того самого лайливого слова ми пояснюємо індивідуальним досвідом та зумовленими ним індивідуальними асоціаціями та конотаціями.

Інтенсивність лайливого слова залежить також від етимології слова: зазвичай, найсильніші слова і в німецькій, і в українській мові належать до сексуальної й анальної сфер. Належність мов до однієї з цих сфер відкриває можливості для (майже) дослівного перекладу: зокрема, фекально-анальна домінанта в мовах сприяє дослівному перекладу німецьких фекально-анальних пейоративів українською: *Leck mich am Arsch* “поцілуй мене в ду...у”, *Geh in Arsch* “йди до д...и”, *Geschissener* “га...нюк”, “га...нючка”, *Scheißer* “зас...анець”, *Arschlecker* “с...ако(ду.о)лиз”.

Переклад *німецьких* фекально-анальних пейоративів мовами, в яких переважають пейоративи із сексуальної сфери, – складніший процес, адже тут доводиться переходити з однієї сфери в іншу: наприклад, перекладаючи німецькі фекально-анальні пейоративи російською лексемами з сексуальної сфери: *Leck mi am Oasch* – “пошел на х...”. Дослівний переклад в даному випадку теж можливий – “йди в жо...у/за...ицу”, проте тоді порушується важливий критерій “частотність вживання”.

Під час перекладу не завжди вдається передати інтенсивність лайливого слова: зокрема, німецькі *Pißnelke*, *Nacktarsch*, *Schleimscheißer* є сильнішими, ніж українські відповідники “недотика/недоторка”, “голоштан”, “підлипайло”.

– Урахування морфологічних та структурно-семантичних особливостей пейоративів. На підставі цього критерію метафоричні лайливі слова потрібно перекладати метафоричними (навіть якщо це не дослівний переклад), формальні (утворені афіксальними способами) – формальними, а непохідні (які володіють тільки одним – пейоративним – значенням) – непохідними (*Trottel* “лох”).

Під час перекладу формальних лайливих слів потрібно враховувати, що в німецькій та українській мові є продуктивними різні словотвірні моделі: в німецькій мові особливою частотністю відзначаються префіксальні та напівпрефіксальні моделі, а також композити, в українській – суфіксація. Тому німецьким префіксальним пейоративам в українській мові часто відповідають суфіксальні моделі: *Erzgrobian* “грубіянище”; *Erzlügner* “брехуняка”, “брехуняра”, “брехло”; *Sauvieh* “скотиняка”, “скотиняра”.

Унаслідок високої частотності в українській мові суфіксальних моделей для перекладу іноді маємо в розпорядженні низку пейоративів: *сліпак*, *сліпондра*, *сліпацюра*.

Доцільно виділити й таку особливість німецької мови, як її “економність”, яка пояснює значну кількість складних лайливих слів. Продуктивні в німецькій мові детермінативні композити не у всіх випадках можна відтворити одним українським словом. Тоді перекладаємо їх словосполученнями: *Fettschwein*, *Fettsau* “груба свиня”, “груба льоха”.

Щодо *метафоричних лайливих* слів, пейоративне значення яких є переносним, то тут потрібно звертати увагу на співвідношення в обох мовах рис чи властивостей, притаманних двом порівнюваним у метафорі речам чи істотам. Якщо ці риси/властивості збігаються, то такі лайливі слова можемо перекладати дослівно (*Esel* “осел”, *Blutsauger* “кровопій”, *Schlange* “змія”, *Scheiße* “г...о”, *Waschlappen* “шмата” тощо). В інших випадках німецькі метафоричні пейоративи не можна перекладати дослівно, позаяк в українській мові з цими словами не пов’язують негативні риси чи властивості. Зокрема, німецьке лайливе слово *Pute* “індичка” вживають як універсальне позначення дівчини чи жінки, а в українській мові слово *індичка* не володіє переносним негативним значенням. Тому для перекладу варто вибрати в українській мові інше слово, бажано з групи “тварини”, яке володіє переносним пейоративним значенням, яке вживають універсально на позначення дівчини. Оскільки пейоративному словосполученню “(дурна) курка” відповідає дослівно німецьке “*dummes/blödes Huhn*”, щоб уникнути повтору в “Німецько-українському словнику лайливих слів” для перекладу *Pute* пропонують (*дурна*) *вівця*. У конкретному контексті перекладач може обрати один із цих варіантів, який, на його думку, можна вживати в ідентичній ситуації. Так само німецьке лайливе слово на позначення дурного, недалекого чоловіка *Kamel* “верблюд” можемо перекласти українською *лось*, а *Eule* “сова”, що вживають стосовно негарної жінки – *мавна*.

Риса, з якою асоціюють тварину носії української мови	Метафоричні пейоративи з групи “тварини” і їхній дослівний переклад українською	Риса, з якою асоціюють тварину носії німецької мови
товста	Kuh – корова	товста
товста, брудна	Schwein – свиня	товста, брудна
підступна	Schlange – змія	підступна
впертий, дурний	Esel – осел	впертий, дурний
дурна	Gans – гуска	дурна
лінивий	Drohne – трутень	лінивий
незграбний	Bär – ведмідь	незграбний
працьовитий	Ochse – віл	дурний
плюється	Kamel – верблюд	дурний
не пов’язують негативної риси	Pute – індичка	дурна
розумна	Eule – сова	потворна

Можливий також варіант, коли в одній мові істоті чи речі приписують негативну рису, а в іншій – позитивну (зокрема, в німецькій мові віл асоціюють з глупістю, в українській – з працьовитістю). Тому німецьке лайливе слово *Ochse* “віл” українською можемо передати як *муфлон*.

Пейоративи інших метафоричних груп (як-от: “предмети” чи “рослини”) також не завжди можна перекласти українською дослівно, адже з цими предметами чи речами не асоціюють негативні риси, а тому й слова не володіють переносним пейоративним значенням – *Gurke(n)* “огірок”, *Koffer* “валізка”, *Schachtel* “коробка”, *Schwammerl* “гриб”. Під час перекладу цих пейоративів потрібно шукати еквівалент, який також є метафоричним

пейоративом тієї ж групи і спрямований на ту саму негативну поведінку (рису): *Schlitten* “підстилка”, *Schachtel (alte)* “дрантя (старе)”.

Якщо неможливо знайти відповідники з цієї самої метафоричної групи, продовжуємо пошуки в інших метафоричних групах (зокрема, для перекладу універсального пейоратива на позначення дівчини *Zwetschke* “сливка”, який в німецькій мові є метафорою з групи “фрукти”, можемо вибрати пейоратив *жаба*, здійснивши перехід у метафоричну групу “тварини”). Прямі значення слів під час перекладу відрізняються, проте збігаються переносні, а це і є вирішальним для передачі пейоративного значення.

Ще одна метафорична група пейоративів, з якою пов’язані складнощі перекладу – лайливі слова, утворені від імен, що володіють переносним пейоративним значенням. Під час перекладу цієї групи пейоративів варто передусім з’ясувати, з якою негативною рисою (поведінкою) людини асоціюється це ім’я, а тоді знайти український еквівалент – ім’я, з яким пов’язують ту саму рису характеру чи поведінку: *Heini* “Іванко”, *Urschel* – “Марина”, *Trine* “Мариська”, *Sepp* “Василько”. Як бачимо на прикладі двох мов, переносним пейоративним значенням володіють здебільшого старі, часто вживані імена чи варіанти імен, які вживають на позначення нерозумної, недалекої, недолугої, простакуватої людини.

Окрему групу метафоричних пейоративів творять продуктивні в обох мовах слова, що в первісному значенні означають дії. Сюди належать як лексеми, які утворені від дієслів зі сфери виділень і які ми можемо перекласти дослівно українською (*Scheißer* “се...ун”, “за...нець”, *Brunzler* “с...кун”, “за...янець”), так і метафоричні пейоративи, дослівне значення яких “майже або зовсім ірреальне” [19, с. 148]. Переклад слів цієї групи потребує креативного підходу, адже поряд із можливостями дослівного перекладу (*Blutsauger* “кровопій”, *Tellerlecker* “блюдолиз”, *Halsabschneider* “горлоріз”, *Arschlecker* “ду...олиз”), в інших випадках мусимо знайти еквівалент, який не тільки належить до цієї метафоричної групи і характеризується такою ж образністю, але також спрямований на позначення людини з такою самою поведінкою (чи рисою характеру): *Eisenbeißer* “вибийоко”, *Läuseknicker* “загнибіда”.

Якщо для метафоричного німецького пейоратива складно дібрати метафоричний відповідник в українській мові, доцільно вдатися до формальних чи непохідних пейоративів: *Koffer* “валізка” – *матолок*, *Gurke* “огірок” – *недомена*, *Nudel* “макорон” – *товстуля*, *Kröte* “ропуха” – *нахаба*, *Roß* “кінь” – *дурень*; або у зворотньому порядку, коли для формального німецького пейоратива обираємо метафоричний відповідник в українській: *Dämbling* “шпак”, *Blödmann* “баняк”, *Arschkerl* “гад”.

Велику групу лайливих слів і в німецькій, і в українській мовах творять **універсальні пейоративи**. Універсальні лайливі слова вживають на позначення будь-якої людини, яка нас чимось роздратувала, незалежно від того, яка риса або вчинок цієї людини викликали наші негативні емоції (в українській мові це, наприклад, такі лайливі слова, як *негідник/негідниця*, *мерзотник/мерзотниця*, *наскуда*, *зараза*, *холера*, в німецькій – *Sauweib*, *Scheißkerl*, *Miststück*, *Arschloch* тощо). Конотативний аспект у цій групі пейоративів суттєво домінує над денотативним, і ми можемо розглядати слова цієї групи як синоніми, вирізняючи їх лише за спрямуванням щодо жінки (*blöde Kuh*, *Sauweib*) чи чоловіка (*Mist/Dreckskerl*, *Arschloch* тощо). Відрізняючись лише за родами, універсальні пейоративи творять два синонімічні ряди – універсальні лайливі слова на позначення будь-якої жінки й універсальні лайливі слова на позначення будь-якого чоловіка. Семантика універсальних пейоративів має високий ступінь узагальнення. Ця характерна особливість дала змогу Бегагелеві стверджувати про “... щось невловне у їхній семантиці”, так що “... їх неможливо вкласти в межі певного

поняття” [7, с. 2]. Значення універсальних лайливих слів неможливо відтворити одним словом і для цього треба вдаватися до довгих описових пояснень – справді, як одним словом передати, наприклад, хто такий *мудак*. Іздрик зробив це, написавши “Трактат про мудака” [29, с. 42–46]. Напевно, не один читач задумався, коли прочитав цей трактат, чи ж він, бува, теж не належить до цієї категорії. Втішає те, що й сам автор зізнається пізніше в інтерв’ю: “А багато тих рис, які я приписав мудакам, притаманні й мені” [30].

Універсальні лайливі слова використовують не так для характеристики адресата (вони дають тільки його найзагальнішу негативну характеристику), як для вираження негативного ставлення мовця до адресата. Позаяк універсальні лайливі слова можуть вживатися у будь-якій конфліктній ситуації, то це підтверджує гіпотезу про те, що чим абстрактніше значення слова, тим ширша сфера його застосування. Проте простежується також зворотній зв’язок: частота вживання лайливого слова, яке позначає людину з конкретною негативною рисою (наприклад, таке часто вживане в українській і німецькій мовах лайливе слово *дурень* “Dummkopf”), спричиняє його універсальність – так ми лаємо не тільки дурну людину, а будь-яку людину, яка нас чимось роздратувала.

– *Частотність вживання* лайливого слова повинна бути в обох мовах приблизно однаковою. Не варто перекладати часто вживане в одній мові лайливе слово таким, яке в іншій мові вживають зрідка.

– *Стилістичні забарвлення* лайливих слів повинні збігатися в обох мовах. Тому, для прикладу, пейоративи з молодіжного сленгу перекладаємо українськими словами з цього ж мовного різновиду (*Alki* “алік”, “алкан”, “алкаш”, *Null-Bock-Kerl* “пофігіст”, *Schizo* “шиз”), а діалектні пейоративи – діалектизмами (*Koffer* “матолок”, *Wappla* “бомок”, *Sepp* “свірок”, *Schierchling* “шкарада”). Запропоновані тут діалектні пейоративи взяті з львівського урбанолекту, проте можливий переклад також пейоративами з інших діалектів.

Покладення цих чотирьох критеріїв в основу добору пейоративної лексики дає змогу відмовитись під час укладення двомовних словників лайливих слів від експлікації стилістичних маркерів.

Висновки. Отже, дослівний переклад німецьких пейоративів українською можливий завдяки закоріненості пейоративного вокабуляру обох мов у фекально-анальній сфері, а також близькості культур, що відображено у спорідненості на метафоричному рівні мов. Проте в багатьох випадках дослівний переклад неможливий. Цей факт стимулює креативний підхід до завдання перекладу цього типу лексики, яку низка мовознавців вважає неперекладною.

У разі недослівного перекладу предметні значення слів в обох мовах відрізняються, зате збігаються переносні пейоративні значення, вирішальні для адекватної передачі пейоративності. Дистанціювання від предметного значення під час перекладу пейоративів можливе завдяки домінуванню в цього типу лексики конотативного (негативно-емотивного) аспекту.

Перекладаючи формальні пейоративи, потрібно враховувати, що в німецькій та українській мовах продуктивні різні словотвірні моделі, а в разі метафоричних в основі порівняння можуть лежати різні риси чи способи поведінки.

У перекладі пейоративної лексики треба враховувати такі критерії: інтенсивність, морфологічні та структурно-семантичні особливості, частотність вживання, стилістичне забарвлення пейоративів. Неможливість дослівного перекладу стимулює креативний підхід. Тому крім урахування запропонованих чотирьох критеріїв перекладу пейоративів можливий і варіант залучення німецькомовної особи, якій наводять конкретну конфліктну ситуацію і спонукають її до вживання пейоративної лексики, адекватної в даній ситуації.

Переклад пейоративів за такого підходу може суттєво відрізнятись від оригіналу. З одного боку, його сприймають як неточний, з іншого ж – саме такий “неточний” переклад відповідає його суті – передати іншою мовою так, як би це було зроблено в аналогічній чи подібній ситуації (пор. Гаугер [11, с. 50]), а перекладені таким способом конфліктні ситуації характеризуються природністю.

Запропоновані критерії перекладу пейоративів можуть мати практичне застосування у перекладі німецькомовної художньої літератури та фільмів.

Перспективи досліджень. Брак досліджень у галузі перекладу пейоративів і словникове багатство пейоративної лексики відкривають широкі перспективи для можливих подальших досліджень. Рамки наукової статті дали змогу зробити лише загальний огляд можливостей перекладу різних груп пейоративів; у подальших дослідженнях доречно проаналізувати особливості перекладу окремих груп пейоративів. Особливо цікавим, на нашу думку, є переклад пейоративів, які походять від власних імен, а також інших груп метафоричних пейоративів.

Список використаної літератури

1. Гаврилів О. Німецько-український словник лайливих слів. *Deutsch-Ukrainisches Schimpfwörterbuch* / О. Гаврилів. – Львів : Априорі, 2005. – 142 с.
2. Жельвис В. И. Поле брани: сквернословие как социальная проблема в языках и культурах мира / В. И. Жельвис. – Москва : Ладомир, 2001. – 330 с.
3. Ставицька Л. Українська мова без табу. Словник нецензурної лексики та її відповідників (обсценізми, евфемізми, сексуалізми) / Л. Ставицька. – Київ : Критика, 2008. – 454 с.
4. Aman R. Die klügsten Beschimpfungen findet man im Jiddischen / R. Aman // *Psychologie heute*. – 1996. – Bd. 23, 11. – S. 32–35.
5. Aman R. Psychologisch-sprachliche Einleitung in das Schimpfen / R. Aman // *Bayrisch-Österreichisches Schimpfwörterbuch*. – München : Süddeutscher Verlag, 1972. – S. 153–188.
6. Apeltauer E. Drohen // *Semantik und Pragmatik* (hrsg. von Sprengel K., Bald W. D.). *Acta des 11. Linguistischen Kolloquiums. Aachen 1976*. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1977. – S. 187–198.
7. Behaghel O. Die deutschen Scheltwörter. Eine sprachwissenschaftliche Plauderei / O. Behaghel // *Münchener Neuste Nachrichten*. – 20.02.1929. – № 50. – S. 1–2.
8. Devkin V. D. Der russische Tabuwortschatz / V. D. Devkin. – Leipzig : Langenscheidt Enzyklopädie, 1996. – 126 S.
9. Ermen I. Fluch – Abwehr – Beschimpfung. Pragmatik der formelhaften Aggression im Serbokroatischen / I. Ermen. – Frankfurt am Main u. a. : Peter Lang Verlag, 1996. – 206 S.
10. Faust M. Metaphorische Schimpfwörter / M. Faust // *Indogermanische Forschungen 1970/74*. – S. 57–147.
11. Gauger H.-M. Das Feuchte und das Schmutzige. Kleine Linguistik der vulgären Sprache. – München : C.H. Beck, 2012. – 283 S.
12. Havryliv O. Pejorative Lexik. Untersuchungen zu ihrem semantischen und kommunikativ-pragmatischen Aspekt am Beispiel moderner deutschsprachiger, besonders österreichischer Literatur / O. Havryliv. – Frankfurt am Main : Peter Lang Verlag, 2003. – 155 S.
13. Havryliv O. Verbale Aggression. Formen und Funktionen am Beispiel des Wienerischen / O. Havryliv. – Frankfurt am Main u. a. : Peter Lang Verlag, 2009. – 220 S.
14. Holzinger H. Beschimpfungen im heutigen Französisch. Pragmatische, syntaktische und semantische Aspekte. – Universität Salzburg, 1984, Dissertation. – 293 Bl.

15. Hornscheidt A. L. Schimpfwörter – Beschimpfungen – Pejorisierungen. Wie in Sprache Identitäten verhandelt werden / A. L. Hornscheidt (Hrsg.). – Frankfurt/Main : Brandes & Apsel, 2011. – 251 S.
16. Huber A. Die hohe Schule des richtigen Schimpfens / A. Huber // *Psychologie heute*. – 1996. – Bd. 23. – № 11. – S. 28–31.
17. Hundsnurscher F. Streitspezifische Gespräche: Vorwerfen, Insistieren, Beschimpfen // *Intention – Bedeutung – Kommunikation. Kognitive und handlungstheoretische Grundlagen der Sprachtheorie* (hrsg. von Preyer G., Ulkan M., Ulfig A.). – Opladen : Westdeutscher Verlag, 1997. – S. 363–375.
18. Janeš F. Funktionale Besonderheiten kroatischer Schimpfwörter // Kabić, Slavija; Lovrić, Goran (eds.): *Mobilität und Kontakt. Deutsche Sprache, Literatur und Kultur in ihrer Beziehung zum Südosteuropäischen Raum*. – Zadar, Sveučilište u Zadru, 2009. – S. 197–208.
19. Kiener F. Das Wort als Waffe. Zur Psychologie der verbalen Aggression / F. Kiener. – Göttingen : Vandenhoeck & Ruprecht, 1983. – 304 S.
20. Lötscher A. Lappi, Lööli, blööde Siech! Schimpfen und Fluchen im Schweizerdeutschen / A. Lötscher. – Frauenfeld : Huber Verlag, 1980. – 166 S.
21. Lötscher A. Zur Grammatik und Pragmatik von Beschimpfungen im Schweizerdeutschen / A. Lötscher // *Fimfchustim. Festschrift für Stefan Sonderegger zum 50. Geburtstag*. – Bayreuth, 1978. – S. 117–136.
22. Mokienko V., Walter H. Lexikographische Probleme eines mehrsprachigen Schimpfwörterbuches / V. Mokienko, H. Walter // *Anzeiger für slavische Philologie*. – 1999. – Band XXVI. – Graz : Akademische Druck- und Verlagsanstalt. – S. 199–210.
23. Opelt I. Die lateinischen Schimpfwörter und verwandte sprachliche Erscheinungen. – Heidelberg : Winter Verlag, 1965. – 283 S.
24. Putin chuilo. – Available from: http://de.wikipedia.org/wiki/Putin_chuilo, aufgerufen am 27.01.2015.
25. Schumann H. B. Sprecherabsicht: Beschimpfung / H. B. Schumann // *Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung* 1990/ 43. – S. 259–281.
26. Seibicke W. Nachwort // *Das große Schimpfwörterbuch* (Hrsg. von H. Pfeiffer) / W. Seibicke. – Frankfurt am Main : Eichborn Verlag, 1996. – S. 494–501.
27. Sornig K. Beschimpfungen / K. Sornig // *Grazer Linguistische Studien* 1975/1. – S. 150–170.
28. Trost P. Schimpfwörter als Kosenamen // *Indogermanische Forschungen* 1933/51. – S. 101–112.

Список використаних джерел

29. Іздрік Ю. Воцек / Ю. Іздрік. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 1997. – 204 с.
30. Іздрік Ю. Інший формат / Ю. Іздрік. – Івано-Франківськ : Лілея – НВ, 2003. – 47 с.

References

1. Havryliv O. Nimetsko-ukrainskyi slovnyk lailyvykh sliv. Deutsch-Ukrainisches Schimpfwörterbuch [German-Ukrainian Dictionary of Swear Words] / O. Havryliv. – Lviv : Apriori, 2005. – 142 S.
2. Zhelvys V. Y. Pole brany: ckvernoslovye kak sotsyalnaia problema v yazykakh y kulturakh myra [Scoldfield. Foul language as a social problem in the languages and cultures of the world.] / V. Y. Zhelvys. – Moskva : Ladomyr, 2001. – 330 s.
3. Stavvytska L. Ukrainska mova bez tabu. Slovnyk netsenzurnoi leksyky ta yii vidpovidnykiv (obstsensizmy, evfemizmy, seksualizmy) [Language without taboo. Dictionary of Swear Words and their correspondences] / L. Stavvytska. – Kyiv : Krytyka, 2008. – 454 s.
4. Aman R. Die klügsten Beschimpfungen findet man im Jiddischen / R. Aman // *Psychologie heute*. – 1996. – Bd. 23, 11. – S. 32–35.
5. Aman R. Psychologisch-sprachliche Einleitung in das Schimpfen // *Bayrisch- Österreichisches Schimpfwörterbuch*. – München: Süddeutscher Verlag, 1972. – S. 153–188.

6. Apeltauer E. Drohen // Semantik und Pragmatik (hrsg. von Sprengel K., Bald W. D.). Akten des 11. Linguistischen Kolloquiums. Aachen 1976. – Tübingen : Max Niemeyer Verlag, 1977. – S. 187–198.
7. Behaghel O. Die deutschen Scheltwörter. Eine sprachwissenschaftliche Plauderei / O. Behaghel // Münchener Neuste Nachrichten. – 20.02.1929. – № 50. – S. 1–2.
8. Devkin, V. D. Der russische Tabuwortschatz. Leipzig: Langenscheidt Enzyklopädie, 1996. – 126 S.
9. Ermen I. Fluch – Abwehr – Beschimpfung. Pragmatik der formelhaften Aggression im Serbokroatischen. – Frankfurt am Main u.a.: Peter Lang Verlag, 1996. – 206 S.
10. Faust M. Metaphorische Schimpfwörter // Indogermanische Forschungen 1970/74. – S. 57–147.
11. Gauger, Hans-Martin: Das Feuchte und das Schmutzige. Kleine Linguistik der vulgären Sprache. München: C.H. Beck, 2012. – 283 S.
12. Havryliv O. Pejorative Lexik. Untersuchungen zu ihrem semantischen und kommunikativ-pragmatischen Aspekt am Beispiel moderner deutschsprachiger, besonders österreichischer Literatur / O. Havryliv. – Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 2003. – 155 S.
13. 11. Havryliv O. Verbale Aggression. Formen und Funktionen am Beispiel des Wienerischen / O. Havryliv. – Frankfurt am Main u. a.: Peter Lang Verlag, 2009. – 220 S.
14. Holzinger, Herbert (1984): Beschimpfungen im heutigen Französisch. Pragmatische, syntaktische und semantische Aspekte. Universität Salzburg: Dissertation.
15. Hornscheidt Antje Lann, Ines Jana & Hanna Acke (eds.) 2011: Schimpfwörter – Beschimpfungen – Pejorisierungen. Wie in Sprache Identitäten verhandelt werden, Frankfurt/Main: Brandes & Apsel. – 251 S.
16. Huber A. Die hohe Schule des richtigen Schimpfens // Psychologie heute. – 1996. – Bd. 23. – № 11. – S. 28–31.
17. Hundsnurscher F. Streitspezifische Gespräche: Vorwerfen, Insistieren, Beschimpfen // Intention – Bedeutung – Kommunikation. Kognitive und handlungstheoretische Grundlagen der Sprachtheorie (hrsg. von Preyer G., Ulkan M., Ulfig A.). – Opladen: Westdeutscher Verlag, 1997. – S. 363–375.
18. Janeš, Franjo (2009): „Funktionale Besonderheiten kroatischer Schimpfwörter.“ In: Kabić, Slavija/Lovrić, Goran (eds.): Mobilität und Kontakt. Deutsche Sprache, Literatur und Kultur in ihrer Beziehung zum Südosteuropäischen Raum. Zadar, Sveučilište u Zadru: 197– 208.
19. Kiener F. Das Wort als Waffe. Zur Psychologie der verbalen Aggression / F. Kiener. – Göttingen: Vandenhoeck&Ruprecht, 1983.
20. Lötcher A. Lappi, Lööli, blöode Siech! Schimpfen und Fluchen im Schweizerdeutschen. – Frauenfeld: Huber Verlag, 1980. – 166 S.
21. Lötcher A. Zur Grammatik und Pragmatik von Beschimpfungen im Schweizerdeutschen // Fimfchustim. Festschrift für Stefan Sonderegger zum 50. Geburtstag. – Bayreuth, 1978. – S. 117–136.
22. Mokienko V., Walter H. Lexikographische Probleme eines mehrsprachigen Schimpfwörterbuches / V. Mokienko, H. Walter // Anzeiger für slavische Philologie. – 1999. – Band XXVI. – Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt. – S. 199–210.
23. Opelt I. Die lateinischen Schimpfwörter und verwandte sprachliche Erscheinungen. – Heidelberg: Winter Verlag, 1965. – 283 S.
24. Putin chuilo. – Available from: http://de.wikipedia.org/wiki/Putin_chuilo, aufgerufen am 27.01.2015.
25. Schumann H. B. Sprecherabsicht: Beschimpfung // Zeitschrift für Phonetik, Sprachwissenschaft und Kommunikationsforschung 1990/ 43. – S. 259–281.
26. Seibicke W. Nachwort // Das große Schimpfwörterbuch (Hrsg. von H. Pfeiffer) / W. Seibicke. – Frankfurt am Main: Eichborn Verlag, 1996. – S. 494–501.
27. Sornig K. Beschimpfungen // Grazer Linguistische Studien 1975/1. – S. 150–170.
28. Trost P. Schimpfwörter als Kosenamen // Indogermanische Forschungen 1933/51. – S. 101–112.

29. Izdryk Yu. Votstsek [Votstsek.] / Yu. Izdryk. – Ivano-Frankivsk: Lileia – NV, 1997. – 204 s.
30. Izdryk Yu. Inshyi format [Another format.] / Yu. Izdryk. – Ivano-Frankivsk: Lileia – NV, 2003. – 47 s.

**PECULIARITIES OF TRANSLATION OF PERSONAL PEJORATIVES
(on the example of German and Ukrainian)**

Oksana Havryliv

*Ivan Franko National University of Lviv
1, Universytetska St., Lviv, Ukraine, 79000
k418zaab@yahoo.de*

Zoriana Tymniak

*National University “Lviv Polytechnic”
55, Stepana Bandery St. Lviv, Ukraine, 79013
nimezka@gmail.com*

The difficulty of translation of pejoratives is primarily determined by cultural taboos, differing systems of values and stereotypical concepts. Researchers emphasize that swearing is the sphere of a language that is characterized by a strong national specificity and a complex combination of different connotations which makes this vocabulary practically untranslatable. The pejorative vocabularies of German and, to a great extent, Ukrainian belong to the sphere of obscene nominations. On the basis of empirical data (lexicographical material of the *German-Ukrainian Dictionary of Swear Words* (ed. O. Havryliv) and a survey conducted at the Vienna University) the authors consider the peculiarities of translation of different groups of swear words: non-derivative, formal, metaphorical, metonymical. The literal translation of pejorative vocabulary from German into Ukrainian is possible which is reflected in the kinship of the languages on the metaphorical level. In case of the non-literal translation, the conceptual meaning of a unit in both languages may differ, but figurative pejorative meanings tend to coincide which is conducive to the transfer of pejorativity in translation. Dissociating from the conceptual meaning during translation of pejoratives is possible due to the domination of connotative (negative emotional) overtones in this type of vocabulary.

While translating formal pejoratives special attention is to be paid to the the intensity of the unit, its morphological and structural semantic peculiarities as well as frequency of occurrence and stylistic coloring.

Keywords: translation, pejoratives, libelous words, metaphorical pejoratives, formal pejoratives, personal pejoratives, swearing as a speech act.